

**ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΟΣΜΙΚΕΥΣΗ**  
**«ΕΑΝ ΤΟ ΑΛΛΑΣ ΜΩΡΑΝΘΗ...» (Ματθ. 5, 13)\***

Σεβαστοί Πατέρες, Ἀγαπητοί Ἀδελφοί,

**Κ**αθώς πορευόμαστε στὴν ἀρχὴ σχετικὰ τοῦ τρέχοντος ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, καὶ πρὶν γευθοῦμε γιὰ ἀκόμη μία φορὰ, τουλάχιστον στὰ πλαίσια τοῦ ἑορτολογικοῦ κύκλου τῆς Ἐκκλησίας μας, τὴν φανέρωση τῆς Χάριτος, ἀξίζει τὸν κόπο νὰ σταθοῦμε καὶ προσπαθώντας ἕναν αὐτοέλεγχο, νὰ διαπιστώσουμε τὴν κατάστασι στὴν ὁποία εὕρισκόμαστε ὅσοι ἀγαπώντας τὸν Χριστὸ διεκδικοῦμε νὰ εἴμαστε οἱ δικοὶ Του ἄνθρωποι καὶ ποθοῦμε νὰ γίνει πραγματικότητα στὴν ζωὴ μας τὸ «ἐλθὲ καὶ σκίνωσον ἐν ἡμῖν». Αὐτὸ θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ αἰσθανθοῦμε καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης μας.

Ἀφορμὴ γι' αὐτὴν τὴν διερεύνησι ἔδωσε ὁ πόνος ἀπὸ ὅσα στοιχεῖα παρατίθενται καὶ βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας τὰ τελευταῖα χρόνια. Κυρίως, ἀναφερόμαστε στὶς ἐπανειλημμένες ἔρευνες καὶ στατιστικές, οἱ ὁποῖες διαρκῶς ἀναδεικνύουν τὴν πατρίδα μας, τὴν Ὁρθόδοξη Ἑλλάδα, «πρωταθλήτρια» ὅπως τὴν χαρακτηρίζουν, τῆς διαφθορᾶς. Τὸν δέ λαὸ μας, ὁ ὁποῖος στὸ παρελθόν μὲ ἀξιώσεις διεκδικοῦσε τὸν προσδιορισμὸ του ὡς «εὐσεβοῦς» καὶ στὴν λειτουργικὴ πρακτικὴ τῆς Ἐκκλησίας μας σταθερὰ ἀναφέρεται ὡς «εὐσεβὲς ἔθνος», βλέπουμε νὰ τὸν κακοχαρακτηρίζουν ὄχι μόνον οἱ ξένοι καὶ ἀλλογενεῖς, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀπὸ ὅσους δικούς μας ἀρθρώνουν δημόσιο ἢ εἰδικὸ ἐπιστημονικὸ λόγο. Ἀκόμη κι ἐμεῖς, στὶς μεταξύ μας συζητήσεις καὶ ἀναστροφές, τί συζητᾶμε! Πῶς χαρακτηρίζουμε τοὺς ἑαυτούς μας καὶ τοὺς σύγχρονους Ἕλληνες! Μὴν ἀπορεῖτε. Ἐπειδὴ στὴν Ἐκκλησία μαθαίνουμε νὰ πορευόμαστε ὡς Σῶμα Χριστοῦ κι ἐπειδὴ ὅταν πάσχει ἕνα μέλος τὸ ὅλο σῶμα πάσχει, κάθε

---

\* Ὁμιλία πού ἐκφωνήθηκε στὴν Παναυστραλιανὴ Ἱερατικὴ Σύναξι τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας.

φορά πού πιάνουμε στό στόμα μας τόν ὅποιον ἄλλον, γιά νά χαρακτηρίσουμε καί νά λοιδωρήσουμε, γιά νά σχολιάσουμε καί νά ἀπομειώσουμε, γιά τόν ἴδιο μας τόν ἑαυτό μιλάμε καί τήν πνευματική μας κατάσταση ἀποκαλύπτουμε. Πῶς λοιπόν, νά μὴν αἰσθανόμαστε θλίψη, ἀλλά καί προσωπική τήν προσβολή, ὄχι μόνον ὅσοι φέρουμε τό βαρὺ ἔνδυμα τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλλῆνα Κληρικοῦ, ὄντες φορεῖς καί διαχειριστές μιᾶς μοναδικῆς Παραδόσεως, ἀλλά καί γενικότερα ὅσοι «ἀγωνίζονται τὸν καλὸν ἀγώνα» (Α΄ Τιμοθ. 6, 12), «ἀφορώντες εἰς τὸν τῆς Πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν Χριστόν» (Εβρ. 12, 2)! Πῶς νά μὴ χαμπλώνουμε τὰ μάτια ἀπὸ ντροπή ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἡ πατρίδα μας, ἡ μέχρι πρότινος μοναδικὴ Ὁρθόδοξη χώρα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσι, μὲ τήν πλοῦσια ἱστορία καί τήν βαρεῖα κληρονομιά της, καταδεικνύεται σήμερα ἐλεγκτικά, καταγελλόμενη γιά συμπεριφορὲς ἀναιρετικὲς τοῦ Ὁρθοδόξου ἥθους καί ἀσύμβατες πρὸς τὸ ἰδανικὸ τῆς πνευματικῆς ὁλοκληρώσεως καί ἀγιότητος!

Ἀπὸ τήν ἄλλη, εὐλογη εἶναι ἡ ἀπορία. Τόσες χιλιάδες λαοῦ συρρέουν κάθε Κυριακὴ στοὺς Ναοὺς μας καί τοὺς γεμίζουν, ὑποδιπλοῦντες δι' αὐτοῦ τήν χριστιανικὴ τους ιδιότητα. Μετέχουν τῆς Θείας Λειτουργίας, ἀκροῶνται τοῦ Θεοῦ Κηρύγματος, πολλοὶ καί μεταλαμβάνουν τοῦ Θεοῦ Σώματος καί τοῦ Τιμοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ μας! Καί ἐν συνεχείᾳ; Τί συμβαίνει μετὰ; Ποῦ εἶναι ὅλοι αὐτοὶ οἱ Χριστιανοὶ τὸ πρωὶ τῆς Δευτέρας, ὅταν ἡ κοινωμία ἀναπτύσσει τήν καθημερινότητά της, γιά ν' ἀντιτάξουν στὴν κοσμικότητα τήν πνευματικότητα, στό ψεῦδος τήν ἀλήθεια, στὴν ὑποκρισία τήν εἰλικρίνεια, στὴν λαθροχειρία τήν ἐντιμότητα, στὴν διάβρωση τῆς ἀνηθικότητος τὸ συμπαγὲς τῆς ἠθικῆς ἀκεραιότητος, στὸν κατακερματισμὸ τῆς ἀδιαφορίας τήν ἐνότητα τῆς ἀγάπης! Τὰ πράγματα γίνονται ἀκόμη πιὸ περίπλοκα, γιά νά μὴν πῶ πιὸ τραγικά, ἂν καί πάλι μὲ βάση τοὺς ἀριθμοὺς, κάνουμε κάποιες συγκρίσεις. Ἡ Ἐκκλησία στὴν Ἑλλάδα στὶς ἡμέρες μας, εὐρίσκεται σὲ μιὰ πρωτοφανῆ κατάσταση. Ἀναπτύσσει ἓνα τεράστιο ἔργο κι ἔχει στὴν διάθεσή της μέσα πού δὲν μποροῦσε κἄν νά φαντασθεῖ σὲ ἄλλες ἐποχές. Μόνο στὴν περιοχὴ τῆς Ἀττικῆς λειτουργοῦν δύο Ἐκκλησιαστικοὶ Ραδιοφωνικοὶ Σταθμοὶ μὲ εἰκοσιτετράωρο πρόγραμμα, κυκλοφοροῦν χιλιάδες τίτλοι Ὁρθοδόξων Βιβλίων καί Ἐντύπων ἀπὸ δεκάδες εἰδικούς ἐκδοτικούς οἴκους, ὑφίστανται ἑκατοντάδες ἱστοσελίδες καί ιστότοποι Ὁρθοδόξου προσανατολισμοῦ, ἡ Ἁγία Γραφή εὐρίσκεται σὲ ὅποια μορφὴ καί ἂν ζητηθεῖ, ἔντυπη, ψηφιακὴ, στό ἐγκεκριμένο κείμενο ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο, σὲ ἔρμηνεία, ὑπομνηματισμένη, παραφρασμένη, μεταφρασμένη, ποιητικὰ δοσμένη... Ταυτόχρονα, ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκεται σὲ κατάσταση ἀπολύτου ἐλευθερίας νά ἐπιτελέσει τὸ πνευματικὸ της ἔργο καί νά ἀρθρώσει τὸν δικὸ της

λόγο. Ποτέ άλλοτε στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο δὲν ὑπῆρχαν τόσο Ἱεροὶ Ναοί, ποτέ ἄλλοτε δὲν λειτουργοῦσαν κατὰ Κυριακὴ τόσες Ἐκκλησίες, ποτέ στὸ παρελθόν δὲν ὑπῆρχαν τόσο χειροτονημένοι Κληρικοί, ποτέ ἄλλοτε δὲν εἶχαμε τόση πληθώρα Πνευματικῶν, ποτέ ἄλλοτε δὲν ἀκούγονταν τόσα κηρύγματα σέ τέτοια ποικιλία πνευματικῶν τάσεων, ποτέ ἄλλοτε δὲν λειτουργοῦσαν τόσο Κύκλοι Μελέτης Ἁγίας Γραφῆς, Κατηχητικά, Ὁμάδες, Κατασκηνώσεις, ποτέ ἄλλοτε δὲν εἶχαμε ταυτοχρόνως ἐπανδρωμένες τόσες Ἱερές Μονές, δραστηριοποιούμενες τόσες Ἱεραποστολικές Ἀδελφότητες καὶ στελεχωμένες ὅλες τίς διοικητικές θέσεις τόσο σέ ἐπίπεδο κεντρικῆς, ὅσο καὶ σέ ἐπίπεδο περιφερειακῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως! Καί ποτέ ἄλλοτε δὲν εἶχε καταγραφεῖ ἡ ἠθικὴ ἀποτυχία, τόσο ἔντονα καὶ δραματικά στὸν τόπο, ὅπως προηγουμένως εἴπαμε...

Τί συμβαίνει, λοιπόν; Γιατί στὴν συγκυρία πού ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία διανύει ἀπὸ ἀπόψεως δυνατοτήτων ἴσως τὴν καλύτερὴ τῆς περιόδου, ἡ χώρα καὶ ὁ λαὸς τῆς, τὸ «εὐσεβὲς ἡμῶν γένος» ἀποδεδειγμένα ἐμφανίζουν σημεῖα προκεχωρημένης σίψεως; Μήπως ἔπαυε ἡ μικρὰ ζύμη νὰ μπορεῖ νὰ ζυμῶσει τὸ ὅλον φύραμα; «Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς Ἡλιοῦ Ἀφρώ» (Δ΄ Βασ. 2, 14);

Στὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία, κομβικὴ εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ σεβασμοῦ στὴν ἀξία «ἄνθρωπος». Χωρὶς νὰ ἐπεκταθοῦμε πολὺ στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἔννοιας αὐτῆς, θὰ μᾶς ἐπιτραπεί μόνον νὰ ὑπενθυμίσουμε πὼς ὅταν ὁ Θεὸς θέλησε νὰ σώσει τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας, τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ καὶ νὰ μᾶς ἐλκύσει πρὸς τὸ ὕψος τῆς μεγαλοσύνης Του, ἀπλῶς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἔγινε ἄνθρωπος. «Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ Νόμου, ἵνα τοὺς ὑπὸ Νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν» (Γαλ. 4, 4-5). Προσέλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ τὴν ἀναμόρφωσε στὸ Θεανδρικό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἐδειξε δὲ μέ τὸν τρόπο αὐτὸ ὅτι δὲν προσπορίζει σωτηρία ἡ θεωρητικὴ γενικότητα τοῦ Νόμου, ἀλλὰ ἡ προσωπικὴ σχέση καὶ προσευχητικὴ ἀναστροφή μέ τὸν Χριστό. Ἀκριβῶς δὲ ἐπειδὴ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ αἰτία τῆς σωτηρίας μας, γι' αὐτὸ καὶ ὡς διαρκῆ ἀνάμνηση τῆς προσωπικῆς αὐτῆς σχέσεως πού πρέπει νὰ ἔχει ὁ κάθε Χριστιανὸς μέ τὸν ἀρχηγὸν καὶ θεμελιωτὴν τῆς Πίστεώς μας Ἰησοῦ Χριστόν, προβάλλεται ἡ ἀναγκαιότητα τῆς μετοχῆς μας στὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα Του. «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ» (Ἰωάν. 6, 54). Ἀλλὰ καὶ ἡ προοπτικὴ τῆς αἰωνίου ζωῆς διέρχεται μέσα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ σχέση Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. «Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον

ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστὸν» (Α΄ Ἰωάν. 2, 23). Τὰ σωτηριώδη γεγονότα τῆς Θείας Οἰκονομίας διενεργοῦνται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ προοπτική τῆς αἰωνιότητος εἶναι ἡ προσωπικὴ σχέση μετὰ τὸν Θεό. Τὸ προσωπικὸ στοιχεῖο εἶναι ἔντονο καὶ αὐτό, ἂν θέλετε, εἶναι ἓνα ἀκόμη γνώρισμα τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεώς μας πού τὴν διακρίνει ἀπὸ τὰ μαζικὰ ἀνθρώπινα θρησκευτικὰ κατασκευάσματα. Ὁ Θεὸς εἶναι δικός μου Θεός, εἶναι ὁ πατέρας μου, ὑφίσταται τὸ στοιχεῖο τῆς μοναδικότητος στὴν μεταξύ μας σχέση, τὴν ἴδια στιγμή πού ὁ Θεός ἀπευθύνεται καὶ προσφέρεται στὸν κάθε ἄλλον ἄνθρωπο!

Αὐτὸν τὸν τρόπο, τῆς διὰ προσώπων ἐνεργείας, ἐπέλεξε ὁ Θεός καὶ σὴν συνέχεια, ὅταν ἔπρεπε νὰ στερεωθεῖ ἐπὶ γῆς ἡ Ἐκκλησία Του. Κι αὐτὸν τὸν τρόπο, τῆς διὰ τῶν ἀνθρωπίνων προσώπων δράσεως, τὸν ἀποτύπωσε ἡ σοφία τῶν Πατέρων μας σὲ μιὰ πολὺ συμβολικὴ κίνηση, πού ὅλοι, ἴσως χιλιάδες φορές, ἔχουμε κάνει κι ὅμως, δὲν ἔχουμε συνειδητοποιήσει τὸ μῆνυμά της. Ἡ κίνηση αὐτὴ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὸ ἀνάμμα τοῦ κεριοῦ, καὶ μάλιστα ὡς πρώτη μας πράξη μπαίνοντας στὸν Ναὸ τοῦ Κυρίου. Γιατί ἡ Ἐκκλησία, πρὶν μᾶς ὀδηγήσει στὸν κυρίως Ναὸ γιὰ τὴν ὅποια Ἀκολουθία, μᾶς βάζει καὶ ἀνάβουμε τὸ κερί; Τί συμβολίζει αὐτό; Μᾶς ἀπασχόλησε ποτέ, ἢ ἀφήνουμε τὴν σκόνη τῆς κακόπιστης κριτικῆς καὶ προκατάληψης ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξὴ κεριῶν στὴν εἴσοδο τοῦ Ναοῦ, νὰ καλύπτει καὶ τὴν δική μας ψυχὴ ἀναλογιζόμενοι ἄλλα; Τὸ κερί εἶναι τοποθετημένο κοντὰ στὴν εἴσοδο τοῦ Ναοῦ, καὶ μάλιστα σὲ ὑπτία θέση, σύμβολο τοῦ ὅτι ὅσο ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκτός Ἐκκλησίας εἶναι πεπτωκὸς καὶ κατερραγμένος. Ὅταν μπαίνομε στὸν Ναὸ, πιάνουμε τὸ κερί μας καὶ τὸ ἀνορθώνουμε, σημεῖο τοῦ ὅτι εἰσερχόμενος ὁ ἄνθρωπος στὴν Κιβωτὸ τῆς σωτηρίας πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἀνίσταται καὶ ἀνορθοῦται. Καὶ σὴν συνέχεια, τί κάνουμε; Πηγαίνομε στό μανουάλι καὶ ἀνάβουμε τὸ κερί μας. Ἀπὸ πού τὸ ἀνάβουμε; Μήπως ἀπὸ τὴν τσέπη μας βγάζουμε σπύρτα ἢ ἀναπτῆρα καὶ τὸ ἀνάβουμε; Ὅχι! Τὸ ἀνάβουμε ἀπὸ κάποιον ἄλλο κερί πού καίει ἐκεῖ πρὶν τὸ δικό μας, σύμβολο τοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος φωτίζεται μετὰ τῆς Θεῆς Χάρης ὅταν ἔλθει σὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ δι' ἀνθρώπου! Ἀνθρώπου πού ἔχει προηγηθεῖ σὴν μετοχὴ τῆς Χάριτος καὶ δύναται νὰ τὴν μεταλαμπαδεύσει! Δηλαδὴ; Δηλαδὴ κι ἐγὼ θὰ ἐπιθυμοῦσα Ἄγγελοι νὰ λειτουργοῦν στὰ Ἱερά καὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ λαμβάνουμε τὰ ζωοποιά Μυστήρια! Ὁ Βασιλεὺς τῆς Δόξης ὅμως, ἄλλως πύδોકισε, καὶ θέσπισε ὁ ἄνθρωπος νὰ σώζεται διὰ τῶν Μυστηρίων, τὰ ὅποια ὅμως τελεῖ ἄλλος ἄνθρωπος, νὰ φωτίζεται ἀπὸ τὸν φωτισμὸ τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὅποιο ὅμως θὰ τοῦ ἐρμηνεύει καὶ θὰ τοῦ τὸ κηρύττει

ἄλλος ἄνθρωπος, νά γνωρίζει ἐν Χριστῷ τόν Θεό Πατέρα, ἀλλά δι' ἀνθρώπων. Τήν πραγματικότητα αὐτή στήν ποιμαντική τοῦ Θεοῦ γιά τόν κάθε ἄνθρωπο τονίζει τό γνωστό χωρίο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «ἐάν μυρίους παιδαγωγούς ἔχητε εἰς Χριστόν, ἀλλ' οὐ πολλούς πατέρας» (Α' Κορ. 4, 15), τό ὅποιο βεβαίως, προβάλλεται ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο στήν συνάφεια μιάς ἄλλης προβληματικῆς, ἐκφράζει ὅμως τήν ἀλήθεια στόν χώρο τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἄνθρωποι δροῦν γιά τόν καταρτισμό τῶν πιστῶν, εἴτε ὡς παιδαγωγοί εἰς Χριστόν, εἴτε ὡς Πνευματικοί Πατέρες.

Ἡ δέ συνειδητοποίηση αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, ὅτι χρειάζονται ἄνθρωποι «εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Εφεσ. 8', 13), ὥστε νά κερδηθοῦν ψυχές εἰς Χριστόν καί νά οἰκοδομεῖται διαρκῶς τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, θέτει καί στή σωστή του βάση τό ἀπό ὀρισμένους Θεολόγους προβαλλόμενο κατά τίς τελευταῖες δεκαετίες, ὅτι ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σώζει τόν ἄνθρωπο καί οἰκοδομεῖ τήν Ἐκκλησία. Ὑπερπροβάλλεται δέ συνήθως στά πλαίσια μιάς ὑπολανθάνουσας πολεμικῆς ἐναντίον ὅσων ἐπιθυμοῦν νά ἐργασθοῦν ἐντίμως στόν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου, συνοδευόμενο ἀπό ἐντεχνες κατηγορίες περί ἀκτιβισμού στήν Ἐκκλησία καί ὡς δικαιολογία τῆς ἀπραξίας (ἀν ὄχι ἀδιαφορίας) κάποιων ἄλλων. Naί, τό Πανάγιον Πνεῦμα συγκροτεῖ τόν «ὄλον θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας», ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου δωρίζει τήν σωτηρία σέ ὅλους τούς ἄνθρώπους, ἐνεργώντας ὅμως, ὄχι μαγικά, μονοδιάστατα καί νεφελοειδῶς, ἀλλά δι' ἀνθρώπων ὅπως καταγράφει ἡ ἀνά τούς αἰῶνες ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας μας. Συναφίς πρός τοῦτο, εἶναι καί ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας περί τῆς ἀπονεμόμενης τιμῆς στούς Ἁγίους μας καί τά Ἱερά τους Λείψανα. Τιμῶνται ὡς ἔμπλεοι Θείας Χάριτος τήν ὁποῖαν ἀπολαμβάνουν ὄχι πρός ὠφέλειαν τοῦ ἑαυτοῦ τους, ἀλλά χάριν τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καί σωτηρίας. Θεία Χάρις τήν ὁποῖα γεύθηκαν ἤδη ὄντες ἐν ζωῇ γιά νά ἐνεργήσουν ὑπέρ τῶν συγχρόνων τους, νά τούς προσεγγίσουν ἐν ὀνόματι Κυρίου καί νά κηρύξουν Χριστό αὐθεντικά.

Αὐτόν τόν προσωπικό τρόπο στήν ἱεραποστολική ἐργασία ἔρχεται ν' ἀναδείξει μοναδικά καί ὁ κατ' ἐξοχίαν διδάσκαλος τῶν Ἐθνῶν, ὁ Παῦλος. Στήν Ἀθήνα ἔρχεται καί ἐκφωνεῖ ἕνα λόγο σύμφωνο μέ ὅλους τούς κανόνες τῆς ρητορικῆς, ἄρτιο κατά τίς ἀρχές τῆς λογικῆς, ἐνώπιον γενικοῦ ἀκροατηρίου, τό ὅποιο τόν ἀκούει μέ ἐνδιαφέρον καί ὅταν ἀρχίζει νά διαφωνεῖ, τόν διακόπτει μ' εὐγένεια: «ἀκουσόμεθά σου πάλιν περι τούτων» (Πράξ. 17, 32). Ἀποτέλεσμα, «Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καί γυνή τις ὀνόματι Δάμαρις» (Πράξ. 17, 34). Ἀντίθετα, στήν Κόρινθο δέν ἐκφωνεῖ κανένα λόγο. Ἐργάζεται στό

ἐργαστήρι τοῦ Ἀκύλλα καί τῆς Πρίσκιλλας δεχόμενος κάθε καλοπροαίρετο σέ κατ' ἴδιαν συζητήσεις. Ἀποτέλεσμα, ἡ πῖο πολυάριθμη ἴσως, καί πάντως ἡ πῖο δυναμική σέ ἔντονες διεργασίες Ἐκκλησία τῶν πρώτων Χριστιανικῶν αἰώνων! Ἡ ὄχι σέ γενικό, ἦ καί μαζικό, ἀλλά σέ προσωπικό ἐπίπεδο πνευματική ἐργασία ἀποφέρει πλούσιους καρπούς καί ἀναδεικνύει κομβικό τό πρόσωπο ἐκείνου πού προσκαλεῖ εἰς Χριστόν.

Αὐτό δέ, τό ξεκαθάρισε πρώτος ὁ Χριστός μας. Θέλοντας νά ἐπιστήσει τήν προσοχή στούς δικούς Του ἀνθρώπους γιά τήν ἀνάγκη νά διακρίνονται ἀπό συνέπεια λόγων καί ἔργων, θέλοντας νά ἀναδείξει τό γεγονός ὅτι οἱ δικοί Του ὡς πνευματέμφοροι πρέπει νά διακρίνονται ἀπό τούς ἄλλους ἀνθρώπους, μίλησε γιά τό μεγαλεῖο τῆς πνευματικῆς ζωῆς μέν, ἀλλά καί τήν τραγικότητα τῆς πνευματικῆς ἀστοχίας, κυρίως ὡς πρὸς τόν ἀντίκτυπό της στούς ὑπόλοιπους ἀνθρώπους. «Ἑμεῖς ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων» (Ματθ. 5, 13). Δηλαδή, ἐσεῖς οἱ μαθητές μου εἴσθε τό πνευματικό ἄλατι τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἔχετε προορισμό νά κάνετε εὐχάριστη τὴ ζωὴ καί νά προλαβαίνετε τήν ἠθική καί πνευματική σαπίλα. Ἄν ὅμως τό ἄλατι στερηθῇ τῆς ἰδιαίτερας του αὐτῆς δυνάμεως, μέ τί θά ἀλατισθῇ ὥστε νά ἀποκτήσει πάλι αὐτό πού ἔχασε; Δέν χρησιμεύει πλέον σέ τίποτε, παρά μόνο νά πεταχθῇ ἔξω στούς δρόμους καί νά καταπατᾶται ἀπό τούς ἀνθρώπους. Ἄν λοιπόν καί σεῖς οἱ μαθητές μου, χάσετε τήν πνευματική σας δύναμη, δέν θά γίνετε ἄχρηστοι μόνο, ἀλλά καί θά περιφρονηθεῖτε ἕως ἐξουθενώσεως ἀπό τούς ἀνθρώπους. Καί πότε τό λέει αὐτό ὁ Κύριός μας; Τό λέει ἀφοῦ στήν «ἐπὶ τοῦ Ὅρους Ὁμιλία» Του ἔχει ἐκφωνήσει τούς Μακαρισμούς! Ἀφοῦ πρῶτα ἔχει ἀναδείξει τίς ἀρετές ὡς ὑποχρεωτικά κυρίαρχες στόν ἄνθρωπο. Ἀφοῦ πρῶτα ἔχει μιλήσει γιά τήν πτωχεῖα τοῦ πνεύματος, γιά τό ὑποποιοῦ πένθος, γιά τήν πρᾶότητα, τήν δικαιοσύνη, τήν ἐλεημοσύνη, τήν καθαρότητα τῆς καρδιάς, τήν εἰρήνη τῆς ψυχῆς, τήν ὑπομονή στούς διωγμούς καί τήν συκοφαντία, ἔρχεται νά προειδοποιήσει γιά τό τί συμβαίνει ὅταν αὐτά ἐκλείψουν. Τί ἐπέρχεται ὅταν αὐτά δέν γίνουν, ἦ χειρότερα, ἀφοῦ γίνουν, προδοθοῦν! Χαρακτηρίζει τούς μαθητές Του ἄλατι γιά νά τονίσει τίς δύο ιδιότητές του, τήν δυνατότητα νά κάνει τήν τροφή εὐγευστη καί νόστιμη, ἀλλά καί τήν δυνατότητά του νά προφυλάσσει τήν τροφή ἀπό τήν σήψη. Ὁ μαθητής τοῦ Κυρίου πού θά κατορθώσει τήν Χάρη νά ἀποτυπωθοῦν στήν ζωὴ του οἱ Μακαρισμοί, ὁμορφαίνει τήν κοινωνία, δίδοντας στόν κόσμο τήν προπρωτικὴ νοηματική του διάστασι, ἐνῶ συνάμα διαποτίζει μέ τό πνευματικό ἀντίδοτο

τό σώμα τῆς ἀνθρωπότητας γιά νά ἀντισταθεῖ στήν ἀσθένεια τῆς σαρκός, τήν φθαρτότητα καί τήν θνητότητα. Θυμηθεῖτε τί αἴσθησι ἀποκομίζουμε ἀπό τήν παρουσία καί μόνον κάποιου πνευματικοῦ ἀνθρώπου! Θυμηθεῖτε πόσο διδασκόμαστε ἀτενίζοντάς τον καί μόνον, χωρίς νά χρειάζεται νά πεῖ λέξη! Θυμηθεῖτε τήν ἀγαπητική καύχησι τοῦ Κυρίου ἐνώπιον τοῦ διαβόλου γιά τόν πιστό του δοῦλο Ἰώβ!

Ἄν ὅμως, ἰδίως ἀφοῦ ἔχουν κατορθωθεῖ οἱ ἀρετές, ἡ πορεία ἀντιστραφεῖ, ἢ καλύτερα προδοθεῖ, τότε ἐπέρχεται ἡ ἀπόλυτη ἀκύρωσι. Ὁ ἰδιοτελής καί ἀποστάτης καθίσταται ἄχρηστος. Πολλές οὐσίες, ὅταν σαπίσουν, εἶναι χρησιμότερες ὡς λίπασμα. Ὅχι ὅμως, τό ἀλάτι. Τό «ἀνάλατον ἄλας» δέν μπορεῖ νά χρησιμεύσει πουθενά, γι' αὐτό καί πετιέται γιά νά ποδοπατηθεῖ ὡς ἀπολύτως περιττό. «Οἱ μὲν γάρ ἄλλοι μυριάκις πίπτοντες δύνανται τυχεῖν συγγνώμης, ὁ δὲ διδάσκαλος, ἐὰν τοῦτο πάθῃ, πάσης ἀπεστέρηται ἀπολογίας», θά μᾶς ἐξηγήσει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος. Καί βέβαια, ὡς διδάσκαλος δέν νοεῖται μόνον ὁ Κληρικός, ἀλλά ὁ ὁποιοσδήποτε ἐνσυνειδήτως Χριστιανός, στόν ὅποιον ἀποβλέπουν οἱ ἄνθρωποι γιά τήν πνευματικότητά του, πού ὅμως, ὑπαναχωρεῖ καί ἐπιστρέφει «ὡς κύων ἐπὶ τό ἴδιον ἔξεραμμα» (*Β' Πέτρ.* 2, 22). Ἐξηγώντας μας παραστατικά τήν διάστασι τῶν λόγων τοῦ Κυρίου μας, ὁ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας Τόν βάζει νά λέει: «Ἐγὼ μὲν πάντα χριστιανὸν ὠφέλιμον καί ἀρτυτικὸν βούλομαι εἶναι, οὐ μόνον τὸν διδασκαλίας χάρισμα ἐγκεχειρισμένον (...), ἀλλὰ καί τοὺς λαϊκοὺς αὐτοὺς χρησίμους καί ἐπωφελεῖς τοῖς πλησίον ἀπαιτῶ εἶναι. Ἐὰν δὲ ὁ μέλλον ἐτέρους ὠφελεῖν, αὐτὸς ἀδόκιμος γένηται καί ἐκστῆ τῆς προσκοῦσης τῷ χριστιανῷ καταστάσεως (...) ἀπόβλητος πάντῃ καί ἀπορριπτέος».

Καί ἐκεῖ ἀκριβῶς προβάλλει τό διαρκές ζητούμενο ἀπὸ τήν Ἐκκλησία ἀνά τούς αἰῶνες. Πῶς δέν θά εἶναι οἱ Χριστιανοὶ ἀδόκιμοι, ἀλλὰ φωστῆρες ἐν τῷ κόσμῳ! Πῶς θά διασφαλισθεῖ ὅτι θά ὑπάρχουν κεριά στό μανουάλι, ὥστε ὅταν ἐγγίσουν καί τά ἄλλα, τά νεώτερα κεριά, ἢ αὐτά πού καθυστέρησαν νά προσέλθουν, νά βροῦν φλόγα καί ν' ἀνάβουν! Τήν ἀγωνία αὐτῆ ἐξέφρασε μέ ἀπλότητα καί ὁ Ἅγιος Παῖσιος ὅταν στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '90, μετὰ τήν πτώσι τῶν ἀνατολικῶν ὀλοκληρωτικῶν καθεστώτων, τά ὅποια διεκρίνοντο γιά τό ἀντιεκκλησιαστικό τους μένος, κατεγράφετο ἕνα ρεῦμα μεταστροφῆς πρὸς τήν Ἐκκλησία. Τότε λοιπόν, κάποιος τοῦ παρετήρησε: «Γέροντα, οἱ ἄνθρωποι ἄρχισαν κι ἔρχονται στήν Ἐκκλησία!», γιά νά λάβει τήν ἀπάντησι «Ἐρχονται, ἀλλά τί βρίσκουν;»!

Τί βρίσκουν, πράγματι; Ἄν θέλαμε νά δοῦμε λίγο ἀπὸ πιό κοντά ἐμᾶς τούς Χριστιανούς τοῦ 21ου αἰῶνα, τί θά διαπιστώναμε; Δόξα τῷ Θεῷ θά διαπιστώ-

ναμε κατ' ἀρχὴν μιὰ πλειάδα χαρισμάτων. Χαρίσματα τὰ ὅποια προσδιορίζουν καὶ τὸν ἰδιαιτέρο τρόπο ὑπάρξεως τοῦ κάθε Χριστιανοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ συνθέτουν τὴν ἁρμονικότητα τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλος ἔχει ἔφεση πρὸς τὴν ἱεραποστολική προσπάθεια, ἄλλος διακρίνεται γιὰ τὴν ἰκανότητα τοῦ στό κοινωνικό καὶ προνοιακό ἔργο, ἕτερος κοσμεῖ ψαλτικά τίς ἀκολουθίες ἢ πάλι μερμῶνα μοναδικὰ γιὰ τὴν λαμπρότητα τῆς Λατρείας κ.λπ. Στὶς ἡμέρες μας ὅμως, αὐτὸ δὲν σταματᾷ ἐκεῖ. Παρατηρεῖται ἐπιπλέον ἡ καθ' ὑπεροχὴν προβολὴ τοῦ χαρίσματος ἐκάστου. Ψιλαφᾶται ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ καθένας εἶναι μοναδικὸς ὄχι ὡς ἀνεπανάληπτο πρόσωπο, ἀλλ' ὡς ἀπαραίτητος γι' αὐτὸ τὸ ὅποιο κάνει καὶ ἀναντικατάστατος σέ αὐτὸ γιὰ τὸ ὅποιο διακρίνεται καὶ ἐξ αὐτοῦ διεκδικεῖ προνομακότητα καὶ προτεραιότητα ἔναντι τῶν ἀδελφῶν του. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα γι' αὐτὸ, ὅσοι Πνευματικοὶ Πατέρες προτιμοῦν νὰ αὐτοπροσδιορίζονται ὡς Γεροντάδες ἀρνούμενοι τὴν γλυκύτητα τῆς πατρότητας χάριν τῆς ἐξουσιαστικότητας. Στὸ ἐγγὺς παρελθόν, λόγω τῆς πανδημίας τοῦ κορωνοϊοῦ καὶ τῆς διαχειρίσεώς της ἀπὸ τίς κατὰ τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, ἡ ὅποια δυσκολία, μὲ τραγικὰ ἀποτελέσματα, προήλθε ἀπὸ αὐτὴν τὴν λανθασμένη θεώρησι.

Ὁ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, ἐρμηνεύοντας τὴν λέξη «ἄλας» παρατηρεῖ, «Ἄλας λέγει τὸ ἐμποτιζόν τοὺς Ἀποστόλους καὶ πάντας ἀπλῶς τὴν δύναμιν ἔχοντας συνεκτικὴν καὶ συνδετικὴν», καὶ θὰ ἐξηγήσει ὁ Ζιγαβινός, δηλαδὴ «κατὰ ἀναγωγὴν τὴν πίστιν ἢ τὴν ἀγάπην», γιὰ νὰ συμπληρώσει τὴν ἐρμηνεία ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας «εἰδικώτερον τὴν διάθεσιν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνιδιοτελείας, τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς ἐμμονῆς ἐν τῇ πίστει ἀντὶ πάσης θυσίας»<sup>1</sup>, ὡς στοιχεῖα ποὺ πρέπει νὰ χαρακτηρίζουν «τὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μείζονα», μιᾶς ποὺ εἰδικὰ στό κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον ἡ σχετικὴ συζήτησι καὶ ἡ ἀναφορὰ στό «ἄλας» γίνεται ὡς κατάλληλη ἐνός ἐπιτιμητικοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ μας πρὸς τοὺς Μαθητῆς, ὁ ὅποιος προκαλεῖται ἀπὸ τὸ ὅτι καθ' ὁδὸν πρὸς Καπερναοὺμ οἱ Μαθηταὶ «διελέχθησαν πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ ὁδῷ τίς μείζων» (Μάρκ. 9, 34). Ὡς ἀπάντησι λοιπόν, στὸν λογισμόν αὐτόν καὶ σέ ὄσους ὑποκύβουν στὸν πειρασμό τῆς ἀπόπειρας ὑπεροχῆς, ἰδίως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁ Διδάσκαλος προβάλλει τὸ ἅλατι στὴν πῖο ἐκφυλιστικὴ του μορφῇ, τὴν ἀνάλατι, γιὰ νὰ δείξει ἀπὸ τί ὕψος σπουδαιότητος σέ τί κατάστασι μηδα-

<sup>1</sup> Π.Ν. Τρεμπέλα, *Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον*, ἐκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ ΣΩΤΗΡ», Ἀθῆναι 1983, σ. 177.



μινότητος μπορεί νά κατρακυλίσει ὅποιος ἐνῶ ξεκινᾷ νά ὑποστασιοποιήσει στή ζωή του τήν πνοή τοῦ Πνεύματος, στήν συνέχεια τήν νοθεύει μέ στοιχεῖα «ἐκ τοῦ κόσμου τούτου».

Δέν νομίζω ὅτι χρειάζεται πολὺς κόπος γιά νά πεισθεῖ κανεὶς ὅτι παρά τά ἀνωτέρω, παρατηρεῖται ἕνας κατακεραματισμός τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος. Ἕνας μεγάλος ἀριθμός ἀπό τά ἔντυπα καί τίς ἱστοσελίδες, στίς ὁποῖες ἀναφερθήκαμε στήν ἀρχή, δευτερευόντως ἀποσκοποῦν στήν πνευματική οἰκοδομή παραθέτοντας συχνά κοινότυπα καί ἀπονευρωμένα κείμενα, τά ὁποῖα περισσότερο θυμίζουν ἐκθέσεις ἰδεῶν παρά ψυχεγεργικό πνευματικό λόγο. Πρωτευόντως ὑπάρχουν γιά νά προβάλλουν τήν δραστηριότητα καί τά πρόσωπα τῶν ομάδων πού τά ἐλέγχουν. Αὐτό ἀπό μόνο του ἐνδεχομένως νά μὴν ἀποτελεῖ κάτι τό ἀρνητικό, συνήθως ὅμως συνοδεύεται ἀπό ἕνα διακριτό αἶσθημα ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν ἄλλων.

Χειρότερα γίνονται τά πράγματα ὅταν τά ἔντυπα ἢ οἱ ἱστοσελίδες αὐτές χρησιμοποιοῦνται σέ μιά πολεμική μέ κυρίαρχο τόν καταγγελτικό λόγο, ὃχι ἐναντίον τῆς τραγικότητος τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλά ἐναντίον τῶν ἄλλων ἀδελφῶν καί τῆς διακρίσεως τῶν χαρισμάτων τους ἢ τῶν διαφορετικῶν προτεραιοτήτων τους. Δυστυχῶς, κάποιοι ἀπό ἐκκλησιαστικούς κύκλους ἀρέσκονται, τήν ἴδια στιγμή πού ὁ κόσμος ἔχει τόση ἀνάγκη, νά ἀναλώνουν δυνάμεις σέ στεῖρες ἐνδοεκκλησιαστικές ἀντιπαραθέσεις χρησιμοποιώντας βαρύτερους χαρακτηρισμούς, φροντίζοντας μέ μεγάλη ἐπιμέλεια νά ἀνακαλύπτουν μεταξύ τῶν ἀδελφῶν τους «αἰρετικούς», «προδότες τῆς Πίστεως», «ἀποστάτες»... Θεμελιώνουν δέ πολλές φορές τούς χαρακτηρισμούς αὐτούς σέ λόγους ἢ πράξεις τῶν ἄλλων πού προφανῶς ἐξηγοῦνται διαφορετικά. Μοιάζουμε ὅλοι νά ἔχουμε ξεχάσει τόν δηκτικό λόγο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στοὺς Γαλάτες, «εἰ ἀλλήλους δάκνετε καί κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε» (Γαλ. 5, 15), ὅπως καί τό ἀντίστοιχο παράπονό του στοὺς Κορινθίους, «Ὅπου γὰρ ἔριδες ἐν ἡμῖν καὶ ζῆλοι καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;» (Α΄ Κορ. 3, 3). «Ὅταν πληθυνθῆ ἡ ἀνομία, ψυγίσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν» (Ματθ. 24, 12) μᾶς προειδοποιεῖ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Παρά ταῦτα, πολλοὶ αἰτιολογοῦν τήν τακτική αὐτῆ ἐπικαλούμενοι στιγμές πού ἀκόμη καί τό κήρυγμα τοῦ Κυρίου ἔγινε ἐλεγκτικό, ἢ πάλι καταφεύγουν στό παράδειγμα τοῦ Προδρόμου ἢ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ὅμως, ἀντιπαρέχονται τό γεγονός ὅτι ὁ ἐπιθετικός λόγος ἦταν ἐξαίρεση καί γι' αὐτό κάτι τό ἀξιοσημείωτο. Εἰδικῶς δέ ὡς πρὸς τόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Πρόδρομο, ἐπειδὴ διακόνησα ἀναξίως σέ Ναό τιμώμενο ἐπ' ὄνο-

ματί του καί ἐπειδή ὄντως ὁ Ἅγιος εἶναι αὐστηρός, ἀλλά καί γεμάτος ἀγάπη, ἐπιτρέψτε μου νά ὑπενθυμίσω κάτι πού ἐπιμελῶς ἀντιπαρερχόμαστε: «ὁ γάρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίηι καὶ ἠδέεω αὐτοῦ ἤκουε» (Μάρκ. 6, 20), δηλαδή, ὁ Ἡρώδης σεβόταν τὸν Ἰωάννην περισσότερο, ἐπειδὴ ἤξερε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος δίκαιος καὶ ἅγιος. Κι ὅταν κάποτε τὸν ἄκουσε στὴν φυλακὴ, ἔκανε πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ πού τὸν συμβούλευσε ὁ Ἰωάννης. Καὶ κάθε φορὰ πού τὸν συναντοῦσε, τὸν ἄκουγε μὲ εὐχαρίστηση. Ὁ ἐλεγχόμενος Ἡρώδης ἄκουγε μὲ εὐχαρίστηση τὸν ἀρθρώνοντα καταγγελτικὸ λόγον ἐναντίον του Τίμιο Πρόδρομο. Χαρακτηριστικὸ, λοιπόν, τοῦ πνευματικοῦ ἐλεγκτικοῦ λόγου δέν εἶναι ἡ ἐξουθένωση καὶ συντριβὴ ἐκείνου πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται, ἀλλὰ ἡ πρόκληση σεβασμοῦ, κατανόηση τοῦ δικαίου καὶ ὀρθοῦ, καὶ βεβαίως, ἠδύτητα ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴ καὶ μὲ πόνο προσέγγιση τοῦ κηρύττοντος.

Παράδειγμα γι' αὐτὸ εἶναι ἡ διάκριση μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἀρχαία Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε τὸν Παῦλο. Ὁ Παῦλος ὡς Σαῦλος ἦταν ἐκεῖνος πού φύλασσε τὰ ρούχα ὅσων λιθοβολοῦσαν τὸν Ἅγιο Πρωτομάρτυρα καὶ Ἀρχιδιάκονο Στέφανο<sup>2</sup>. Ἄν ὑπῆρχαν τότε κάποια ἀπὸ τὰ ἔντυπα πού ὑφίστανται σήμερα, τί θὰ λεγόταν γιὰ τὸν Σαῦλο! Τόσα πολλὰ καὶ τόσα ἄσχημα, μὲ συνέπεια τέτοιου παραπικρασμοῦ, πού ὄχι ἕως τρίτου, ἀλλὰ καὶ ἕως ἐβδόμου οὐρανοῦ ἂν ἀναρπαζόταν, θὰ δίσταζε νά καταστει Χριστιανός. Ἀντίθετα, ἡ Ἐκκλησία δέν λείπει τίποτε ἐναντίον του, παρά μόνον προφυλάσσεται γιὰ νά μὴν ὑποστει χειρότερα, ἐνῶ καὶ στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἡ καταγραφή περὶ Σαύλου ὡς δώκτη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πραγματικὴ στὴν ἀπειλητικότητά της, χωρὶς ὅμως συναισθηματικὴ φόρτιση καὶ ἀπαξία<sup>3</sup>. Ἡ δὲ στάση τοῦ Ἀνανία στὴν μεταστροφή τοῦ Σαύλου καὶ τὴν ἀνάδειξή του ὡς Παύλου ἐκφράζει τὸν δισταγμὸ ἐξαπατίας τῶν ὅσων ἔχει ἀκούσει περὶ τοῦ ἀνδρός, χωρὶς ὅμως νά ὑφίσταται κατάκριση, ἀπόρριψη ἢ καχυποψία<sup>4</sup>. Στὴν συνέχεια, ὁ Παῦλος κηρύττει τὸν Χριστὸ στὴν Δαμασκὸ<sup>5</sup> σὲ σημεῖο πού νά προκαλέσει τὴν μὴνη τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι ἐκφράσθηκαν ἐναντίον του μὲ φοβερὰ ἀπορηπτικὰ λόγια καὶ ἀποπειρῶνται νά τὸν σκοτώσουν. Ἡ σημείωση τῆς ἀντιδράσεως τοῦ Παύλου σὲ αὐτὰ εἶναι χαρακτηριστικὴ: «Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους» (Πράξ. 9, 22). Στὴν συνέχεια δέ, ὅταν φθάνει στὰ Ἱεροσόλυμα,

<sup>2</sup> Πράξ. 7, 58.

<sup>3</sup> Πράξ. 8, 3.

<sup>4</sup> Πράξ. 9, 10-18.

<sup>5</sup> Πράξ. 9, 19-25.

ἀντιμετωπίζει τόν ἔναντί του φόβο τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας, ἀλλά ὄχι τήν κατηγορία, τήν ἀπόρριψη καί τήν ἐξουθένωση<sup>6</sup>.

Παρά ταῦτα, ἡ ἀδιακρισία στήν ἀπόπειρα ἐλέγχου τοῦ Ἀδελφοῦ παραμένει, μέ συνέπεια τήν πρόκληση ὡς ἀντίδραση πολλῶν περαιτέρω ἐκτροπῶν. Στίς μέρες μας κάποιοι ἀνακάλυψαν τό μόρφωμα τῆς ἀποτείχισεως, ὡς μορφή ἀντιδράσεως ὅταν ὁ καταγγέλλων ἢ παραπονούμενος δέν εἰσακούεται. Μοιάζουν μέ τά πεισματάρικα παιδιά πού, ὅταν αἰσθάνονται ὅτι παραθεωροῦνται στό παιχνίδι, σπκῶνονται καί φεύγουν μέ θυμό. Ἐπειδή ἡ Ἐκκλησία μας, καθῶς εἶναι μάνα καί γνωρίζει νά περμιένει, δέν ἔχει λάβει θέση στό ζήτημα τῆς ἀποτείχισεως ἐκείνων πού διατείνονται ὅτι τό Ὁρθόδοξο φρόνημά τους τοὺς ὀδηγεῖ στόν διαχωρισμό τους ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, καλόν εἶναι νά μὴν ἀναπτύξουμε περαιτέρω τό ζήτημα, καί νά τό καταστήσουμε περισσότερο θέμα προσευχῆς.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά καί οἱ καταγγελλόμενοι, ὡς ἀντικείμενο τοῦ ἐλεγκτικοῦ λόγου ὀρισμένων, δείχνουν ν' ἀντιδρῶν μέ περισσό πείσμα, τό ὅποιο δείχνει καί πάλι νά ὀδηγεῖ σέ καταβαράθρωση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος. Διαβάσαμε πρόσφατα σέ ἴσοσελίδα: «Ὁ δημόσιος διάλογος μέ ἀφορμή τό ἄρθρο τοῦ (...), τῆς ἀπάντησής τοῦ (...) καί τήν παρέμβασί τοῦ (...), ἐλπίζω νά μὴν ἔχει κλείσει. Πρέπει νά συνεχισθεῖ καί νά ἐμπλουτισθεῖ. Ἀκόμα καί ἐάν συνοδεύεται μέ “πύρινες”, ἐξαιρετικά ἀπλουστευτικές κατηγορίες (...). Εἶμαι κριτικά ἀπέναντι τόσο σέ θεσμικές ἐκφράσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας ὅσο καί σέ φορεῖς μίας προοδευτικῆς θεολογίας, πού τουλάχιστον στήν Ἑλλάδα ἐπιλέγουν νά δραστηριοποιοῦνται σέ “συστημικό” ἐπίπεδο. (...). Ἡ ἐν Ἑλλάδι μεταμοντέρνα θεολογία ἀπορρίπτει τή βία. Ἀκόμα καί τή βιβλική βία. Ἐκχωρεῖ τό μονοπώλιο χρήσης τοῦ λόγου περὶ βίας (περὶ ἰσχύος, περὶ ἐξουσίας) στοὺς ἐκπροσώπους ἐνός κατεστημένου Χριστιανισμοῦ, πού σωστά τονίζουν τίς ριζικές, “ἀποκλειστικές” τομές τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος, ὅμως ἔρχονται ἀρωγοί καί ὑπόδουλοι ἐνός Κράτους πού δέν εἶναι οὔτε σπῖτι οὔτε ἐκκλησία οὔτε αὐτοκρατορία. Οἱ μεγαλο-ιεράρχες ἐξυμνοῦν ἕνα Κράτος πού δέν ἔχει σκοπὸ νά ἐξασφαλίσει καμιά σωτηρία τῶν ὑπηκόων του στό ἐπέκεινα<sup>7</sup>. Ὑπ' αὐτὴ τήν ἔννοια, καί μόνο, ἡ Ἐκκλησία καί οἱ διάφοροι “ὀρθολογιστές” (...), θυματίζονται στόν ἴδιο θεό. Ἡ ἀπίστευτη δουλοπρέπεια κατεστημένης Ἱεραρχίας καί ἐναλλακτικῆς, προοδευτικῆς θεολογίας εἶναι πού ἐνοχλεῖ.

<sup>6</sup> Πράξ. 9, 26-28.

<sup>7</sup> βλ. Μ. Foucault, *Ἡ γέννηση τῆς Βιοπολιτικῆς*, ἐκδ. Πλέθρον, σ. 18.

Ἄντί νά μονομαχεῖ κανεῖς σέ πεδία λαϊκισμῶν, καλό θά ἦταν νά ἐπεξεργασθεῖ θέσεις ἐπαναστατικῆς θεολογίας»<sup>8</sup>. Τό κείμενο αὐτό, ὅπως καί πολλά ἄλλα παρόμοια τά ὁποῖα κυκλοφοροῦν σέ ἱστοσελίδες κυρίως καί ὄχι σέ ἔντυπα, σημασιοδοτοῦν τήν δυναμική ἐμφάνιση στήν Ἑλλάδα ἐνός θεολογικοῦ ρεύματος πού μέχρι πρότινος θεωρούσαμε ὅτι ἀποτελεῖ «μπελαᾶ» τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καί μόνον. Ὡς μορφή ἀντιδράσεως στίς ἐκατέρωθεν ἀντεγκλίσεις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ χώρου καί μέ σύνθημα τήν ἐναλλακτικότητα, ἡ Θεολογία τῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ στήν πύο ἡπιά της ἔκφραση ἡ Θεολογία τῆς μετανεωτερικότητος, δείχνει νά κερδίζει ἔδαφος στίς τάξεις τῶν Θεολόγων ἡ Θεολογούντων. Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετωπίζει τόσο ἔντονα τήν πρόκληση τοῦ χωρισμοῦ Της ἀπό τήν Θεολογία, καθῶς ἡ τάση αὐτή θέλει τήν Θεολογία ἀποκομμένη ἀπό τήν Ζωή, τήν Λατρεία, τήν Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας. Οὐσιαστικά ἀποκομμένη ἀκόμη καί ἀπό τά παραδεδομένα δόγματα, μᾶς πού καλεῖ σέ συνθέσεις στήν προοπτική τῶν πορισμάτων τῆς κοινωνιολογίας, τῆς ἀνθρωπολογίας ἡ τῆς ψυχολογίας, καθῶς καί στήν βάση τῶν ὄρων τῆς σύγχρονης πολιτικῆς, καί μάλιστα ὑπό συγκεκριμένη ἰδεολογική χροιά. Οἱ θιασῶτες της αἰτιολογοῦν τήν ἀφορμή νά στραφοῦν πρὸς αὐτήν περιγράφοντας μᾶ ἐκκλησιαστική παθογένεια, ἡ ὁποία ὁμως ἔχει ὡς κοινό παρονομαστή τήν αἴσθησι τῆς ἀπορρίψεως πού ἐβίωσαν ἀπό ἀσκηθεῖσα κατά καιρούς κριτική ἐναντίον τους, ἀκόμη κι ὅταν αὐτή ἡ κριτική ἐρχόταν ὡς ἀπάντησι σέ δική τους πολεμική. Μοιάζουν περισσότερο μέ τά παιδιὰ πού ἐπαναστατοῦν μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι «κανεῖς δέν τοὺς καταλαβαίνει». Βεβαίως, νά τονίσουμε ὅτι ὁ διεπιστημονικός διάλογος καί ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν ἐπιστημῶν δέν εἶναι κάτι τό κακό, ἀντιθέτως εἶναι κάτι τό ἐπιθυμητό. Στήν προκεμένη ὁμως περίπτωσι, δέν πρόκειται περὶ αὐτοῦ.

Στήν προκεμένη περίπτωσι ἔχουμε νά κάνουμε μέ ἀναβίωσι στίς ἡμέρες μας τοῦ λάθους τοῦ Βαρλαάμι τοῦ Καλαβροῦ, ἀπό προσδιοριζόμενος ὡς Ὁρθοδόξος Θεολόγος αὐτήν τήν φορά. «Ἐπαναλαμβάνοντας τό λάθος τῶν ἀνθησυχαστῶν, ἀρνοῦνται νά καταλάβουν ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας θεολογοῦντες, ἀπό τά διάφορα φιλοσοφικά συστήματα δανεῖζονται μόνον ἐξωτερικά στοιχεῖα, διατηρώντας ἀνόθευτη τήν Θεία Ἀποκάλυψη καί προτάσσοντας τήν Χριστιανική αὐθεντία»<sup>9</sup>. Ὅρισμένοι ἐξ αὐτῶν, ἐνῶ αὐτοπροσδιορί-

<sup>8</sup> Βλ. <http://democracycrisis.com/2010-03-30-10-54-15/2686-2014-04-26-18-58-28>

<sup>9</sup> Ἀρχμ. Νικολάου Ἰωαννίδη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Θεολογία καί Γραμματεία ἀπό τόν Θ΄ αἰῶνα καί ἔξῃς*, ἐκδ. ὄργανισμός Π. Κυριακίδη, Ἀθήνα 2009<sup>2</sup>, σ. 37.

ζονται ως ἔνθερμοι θιασῶτες τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καί τῆς Ἡσυχαστικῆς Θεολογίας, παραθεωροῦν ὅτι «ἀντιδρῶντας σπὴν «Κατὰ Λατίνων» συγγραφὴ τοῦ Βαρλαάμ, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς τὸ 1335 συντάσσει τοὺς δύο «Ἀποδεικτικούς Λόγους» του, ὅπου ἐκθέτοντας τὴν Ὁρθόδοξη Θεολογικὴ Παράδοση, ἰδίως τὴν διδασκαλίαν περὶ Ἁγίου Πνεύματος, ἀποκρούει κάθε χρῆσι διαλεκτικῆς μεθόδου καί ὀρθολογιστικῶν συλλογισμῶν στὰ θέματα τῆς Πίστεως»<sup>10</sup>. Καί ἐδῶ τὰ περαιτέρω ἄς τὰ καταστήσουμε ζήτημα προσευχῆς.

Νά ὑπενθυμίσουμε μόνον τὸν κατηγορηματικὸ λόγον τοῦ Κυρίου λίγο πρὶν τὸ ἐκούσιον πάθος του, «ἐν τούτῳ γνῶσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» (Ἰωάν. 13, 35).

Στὴν ἐποχὴ μας ὅμως, ὅχι μόνον παρατηρῶντας τοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ καί διαπιστώνει κανεὶς τὸν κατακερματισμὸ καί τὴν διαίρεσι, ἀλλὰ καί ψηλαφῶντας τὴν ποιότητα τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν θεσμικῶν ἐκφράσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μὲ ἄλλα λόγια, δὲν παρατηρεῖται ἄρνησι τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος μόνον σὲ ἐπίπεδο πιστῶν, ἀλλὰ καί σὲ ἐπίπεδο θεσμῶν. Αὐτὸ ἦλθαν νὰ τὸ ἀναδειξοῦν οἱ ἐξελίξεις σὲ ἐπίπεδο Διορθόδοξων Σχέσεων ἀνοικτὰ τὴν τελευταία εἰκοσαετία. Χωρὶς νὰ ἐπεκταθοῦμε σὲ μεγάλην ἀνάλυσι, ὀφείλομε νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι οἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πολλές φορές διέρχονται τὸν οὐδὸν τῆς ψυχρότητας. Βεβαίως, σὲ αὐτὸ συντελοῦν διμερῆ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν ζητήματα, ὅπως π.χ. τὸ πρόσφατον θέμα μεταξὺ Μόσχας καί Κιέβου, παλαιότερα τῶν Παλαφάτων Πατριαρχείων Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων γιὰ τὴν περιοχὴ τοῦ Κατάρ κ.λπ. Τὰ θέματα αὐτά, μπορεῖ σὲ ὀρισμένους νὰ φαίνονται ἀπλὰ ἢ καί ἀσήμαντα καί νὰ στέκονται ἐξαιρετικὰ κριτικὰ ἀπέναντι στὶς Ἐκκλησίες γιὰ τὴν στάσι πού τηροῦν. Ὅμως, ἐπειδὴ πολλοὶ πολλὰ ἀγνοοῦμε, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταλήγουμε σὲ βεβιασμένα συμπεράσματα, ἀλλὰ νὰ δείχνουμε ἐμπιστοσύνη καί ἀφοσίωσι σπὴν Ἐκκλησίᾳ βουλευομένη ἐν Συνόδῳ. Τὸ λέω αὐτὸ γιὰ τὴν πλαισίαν τῆς πανδημίας, ὅλες οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, νωρίτερα ἢ ἀργότερα, χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἓνα ἐπὶ γῆς ὀρατὸ διοικητικὸ κέντρο πού νὰ συντονίζει τίς ἐνέργειες καί τίς ἀποφάσεις τους, λίγο-πολύ πῆραν τὰ ἴδια μέτρα, ἀκολούθησαν τὴν ἴδια ποικιαντικὴν καί κατέληξαν σὲ ἴδιες ἀποφάσεις καί συμπεράσματα. Ἄρα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα φώτισε ἐξ ἴσου, ἐπενέργησε καί ὀδήγησε τὴν

<sup>10</sup> Ἀρχιμ. Νικολάου Ἰωαννίδου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Θεολογία καί Γραμματεία ἀπὸ τὸν 9<sup>ο</sup> αἰῶνα καί ἔξῃς*, ἐκδ. ὀργανισμὸς Π. Κυριακίδου, Ἀθῆνα 2009<sup>2</sup>, σ. 20.

Ἄρθόδοξη Ἐκκλησία στό πνευματικῶς ὀρθό, στό πνευματικῶς συμφέρον καί στό πνευματικῶς ἀποτελεσματικό, ἀσχέτως διοικητικῶν ἐρίδων καί διχοστασιῶν γιά ἄλλα ζητήματα. Μᾶς ἀνέχεται ἀκόμα ὁ Ἅγιος Θεός!

Ἐκεῖνο πού πραγματικά ἀποτελεῖ ἀφορμή ἀνησυχίας γιά τήν ἐνότητα τῶν Ἄρθόδοξων Ἐκκλησιῶν δέν εἶναι οἱ διμερεῖς ἀμφισβητήσεις καί οἱ παραπικρασμοί. Τό πρόβλημα, ὅπως ἀναδεικνύεται στή τελευταία δεκατέσσερα χρόνια, εἶναι ἡ μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφορά στήν ἀντίληψη δύο θεμάτων, θεμελιώδους σημασίας γιά τήν Ἄρθόδοξη Ἐκκλησιολογία. Τό πρῶτο εἶναι αὐτό τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Αὐτοκεφάλου. Τί σημαίνει Αὐτοκέφαλο; Ποιό τό εὔρος του; Ποιός τό χορηγεῖ; Οἱ ἐξελίξεις πρόσφατα στίς Ἐκκλησίες τῆς Τσεχίας καί Σλοβακίας καί τῆς Οὐκρανίας δίνουν ἀπαντήσεις καί ἀναδεικνύουν τόν κομβικό ρόλο καί τήν ἰκανότητα τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου ὑπό τήν πεπνυμένη ἡγεσία ἢ καλύτερα εὐθύνη τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, νά ἀντιμετωπίζει κρίσεις καί προβλήματα, θέτοντας θεμέλια γιά τήν ὑπέρ τῆς Ἄρθόδοξης Ἐκκλησιολογίας ἔκβαση τῶν ζητημάτων καί τῶν δημιουργουμένων ἐντέχνως κρίσεων. Ἀπό τήν ἄλλη, πλέον τῶν ἀνωτέρω, οἱ ἀντεγκλίσεις στήν Ἑσθονία, ἡ ἀπόπειρα τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας νά ἐπεκτείνει τήν δικαιοδοσία του στήν Ἰαπωνία καί τήν Κίνα, τό ζήτημα τῆς Μολδαβίας, ἡ Ο.С.А. στίς Η.Π.Α. (πρώην Metropolia), ἀκόμη καί ἡ ἄρτι ἀποκατασταθεῖσα στήν κοινότητα τῶν Ἄρθόδοξων Ἐκκλησιῶν Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων, ἀποτελοῦν ἐκφάνσεις τῆς ἴδιας προβληματικῆς, ἡ ὁποία ἔχει μία κοινή συνισταμένη· ἡ ἀντιμετώπιση ὅλων τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων, παρά τίς φιλότιμες προσπάθειες τόσο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅσο καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δέν διέρχεται διά τῆς κανονικῆς ὁδοῦ, ἀλλά διά τῶν γεωπολιτικῶν στρατηγικῶν συμφερόντων τῶν κρατῶν πού χρησιμοποιοῦν τίς Ἐκκλησίες ὡς μοχλοῦς πίεσεως καί δημιουργίας τετελεσμένων. Ἐξ οὗ καί τό μεγάλο ἐνδιαφέρον πολλῶν ἐκ τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων γιά τίς ἐκκλησιαστικές διεργασίες καί ἐξελίξεις, ἐνίοτε καί οἱ ἐκ μέρους τους ἀπόπειρες παρεμβατισμοῦ.

Τό δεύτερο μεγάλο ζήτημα στό ὁποῖο οἱ Ἄρθόδοξες Ἐκκλησίες διαφωνοῦν εἶναι τό ζήτημα τῶν Διπτύχων. Τά Δίπτυχα εἶναι ἡ σειρά ἐκφωνήσεως τῶν ὀνομάτων τῶν Προκαθημένων τῶν Ἄρθόδοξων Ἐκκλησιῶν κατά τήν μνημόνευσή τους ἀπό Πατριάρχη ἢ Πρόεδρο Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας στήν Θεία Λειτουργία. Προσοχή! Οἱ Προκαθήμενοι μνημονεύονται μόνον ἀπό τόν Πρῶτο ἐκάστης Ἄρθόδοξου Ἐκκλησίας, γι' αὐτό καί τό πρόβλημα αὐτό δέν ἔχει ἴσως φθάσει τόσο ἔντονα στό λαϊκό στοιχεῖο. Ἡ σειρά κατατάξεως τῶν Ἐκκλησιῶν καί συνεπῶς ἡ σειρά ἐκφωνήσεως τῶν ὀνομάτων τῶν Προκαθημένων δέν ὀρίζεται

ἀπό κάποιον Ἱερό Κανόνα. Τά πράγματα καθοδηγοῦνται ἀπό τήν ἱστορική ἐξέλιξη. Στήν πράξη ἔχει ἐπικρατήσει νά μνημονεύονται οἱ Ἐκκλησίες μέ βάση τήν ἱστορική τους ἀρχαιότητα. Ἀδιαμφισβήτητη εἶναι ἡ πρόταξη τῶν Πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Ἀπό ἐκεῖ καί μετά ὅμως, τά πάντα εἶναι ρευστά. Ἐνῶ ἱστορικά εἶναι καταγεγραμμένη ἡ σειρά ἀνακηρύξεως τῶν Αὐτοκεφάλων, ἡ ἀπονομή σέ ὀρισμένες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες τῆς Πατριαρχικῆς περιωπῆς ἀποτελεῖ ἀφορμή ἐκ μέρους τους νά διεκδικήσουν τήν ἀνέλιξή τους στήν σειρά τῶν Διπτύχων, ἀφίνοντας πίσω τους Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες ἀρχαιότερες μὲν, χωρίς Πατριαρχική περιωπή δέ. Χονδρικά ἔχουν διαμορφωθεῖ δύο τύποι Διπτύχων, χωρίς νά ἀποκλείονται οἱ κατά περίπτωσιν παραλλαγές. Ὁ ἕνας τύπος Διπτύχων εἶναι αὐτός πού τηρεῖ τό Οἰκουμενικό μας Πατριαρχεῖο καί ἀκολουθεῖ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καθώς καί σχεδόν ὅλη ἡ Ἑλληνόφωνη Ὀρθοδοξία. Σέ αὐτήν τήν σειρά ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ συνόλου δεκαπέντε Αὐτοκεφάλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατατάσσεται ἑνδέκατη. Ὁ ἄλλος τύπος Διπτύχων εἶναι αὐτός τῆς Σλαυόφωνης Ὀρθοδοξίας. Ἐκεῖ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος κατατάσσεται, ἀνάλογα μέ τήν παραλλαγή, συνήθως στήν δέκατη τρίτη θέση. Ἦδη κάποιοι Ἀρχιερεῖς μας δηλώνουν τήν ἀντίθεσή τους μέ αὐτό, καθώς μία ἀπό τίς πλέον ὀργανωμένες ποιμαντικά Ἐκκλησίες, ἡ ὁποία παρέχει ἀμέτρητες διευκολύνσεις σέ ὅλες τίς ἄλλες, δέν μπορεῖ νά κατατάσσεται στίς τελευταῖες θέσεις ἐπειδή στερεῖται Πατριαρχικῆς περιωπῆς. Τό πρόβλημα ἀπλῶς ἀναφέρεται ὡς ἕνα ἀπό τά ἐσωτερικά θέματα συζητήσεων στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

Πάντως, ἀσχέτως τοῦ πλέον καταλλήλου τρόπου ἐπιλύσεως τῶν ζητημάτων αὐτῶν, καί τά δύο ὑποδεικνύουν ὡς αἰτία τῆς ὑπάρξεώς τους κάτι τό ὁποῖο, ὅσο κι ἂν φαίνεται παράδοξο, θεωρούσαμε λελυμένο στήν Ἀνατολή, κι ὅμως, ἀποδεικνύεται δυσεπίλυτο. Αὐτό εἶναι τό θέμα τοῦ «Πρώτου» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τήν σχετική προβληματική ἀνέδειξε ἡ φάση ἐκείνη τοῦ Διαλόγου τῶν Ὀρθοδόξων μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς, κατά τήν ὁποία οἱ δεύτεροι δέχθηκαν νά συζητήσουν τό θέμα τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης. Στήν προσπάθεια Ὀρθοδόξου συντονισμοῦ καί ὀριοθετήσεως τοῦ ζητήματος, ὥστε νά προκύψει ἡ Διορθόδοξη συμφωνία, διαπιστώθηκε διάστασι ἀπόψεων. Προηγήθηκε βεβαίως, πίσω ἀπό τήν πλάτη τῶν Ὀρθοδόξων, μιά συνάντησι τοῦ Πατριάρχου Μόσχας μέ τόν Πάπα τῆς Ρώμης στήν Ἀβάνα τῆς Κούβας, ὅπου καί ἐξεδόθη ἕνα κοινό κείμενο – κατά τήν ἀποψή μας ἐλλειμματικό ὡς πρὸς τήν ἐκκλησιολογική του βάση. Ἦδη ἐπὶ τοῦ θέματος του «Πρώτου» ἔχουμε ἕνα Συνοδικό

κείμενο – Απόφαση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, καί δεκάδες κείμενα Ἐπισκόπων καί Θεολόγων ἀπό διάφορες Ὁρθόδοξες περιοχές καί προοπτικές, ὅπου καί πάλι ὅμως, ψηλαφᾶται ὡς πρόταγμα ὄχι ἡ κανονικότητα, ἀλλά ἡ σκοπιμότητα τῶν γεωπολιτικῶν συμφερόντων. Σέ κάθε περίπτωση ἔχουμε καί μιὰ κανονική παράδοση, ἡ ὁποία ὅταν δέν γίνεται ἀντικείμενο σεβασμοῦ, ξέρει καί τιμωρεῖ τούς παραβάτες.

Γι' αὐτό τόν λόγο καί ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος εἶπε τά κατ' αὐτήν. Ἐμεῖς δέ ἴσως θά πρέπει νά κάνουμε πλέον θερμή τήν προσευχή οἱ ὅποιες διαφωνίες, νά ἐκφράζονται στήν διάκριση καί τήν πνευματικότητα τῆς ἀντιδικίας τοῦ Πέτρου μέ τόν Παῦλο, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μέ τόν Γρηγόριο τόν Θεολόγο, τοῦ Ἁγίου Τιμοθέου Ἐπισκόπου Εὐρίπου μέ τήν Ἁγία Φιλοθέη τήν Ἀθηναία.

Ἄν ἡ μέχρι τώρα περιγραφή ἔχει ἀποδείξει τίς δυσκολίες στίς μεταξύ τῶν Χριστιανῶν σχέσεις καί στούς μεταξύ τῶν θεσμικῶν ἐκφράσεων τῆς Ὁρθοδοξίας ὄρους συνυπάρξεως, νομίζω πρέπει νά δοῦμε καί τήν δυσκολία στήν σχέση μας μέ τόν Χριστό. Εἶπαμε παραπάνω πῶς τά σωτηριῶδη γεγονότα τῆς Θείας Οἰκονομίας διενεργοῦνται ἐν τῷ Θεανδρικῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ καί ἡ προοπτική τῆς αἰωνιότητος εἶναι ἡ προσωπική μας σχέση μέ τόν Θεό. Γι' αὐτό καί ἀπτή ἐκφορά τῆς σχέσεώς μας αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ μετοχή στό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ μας. Ὡς πρὸς αὐτό θά μπορούσαμε νά παρατηρήσουμε ὅτι ἐπιρρασιμένοι ἴσως, ἀπό τήν σύγχρονη διδασκαλία περὶ ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἔχουμε φθάσει νά θεωροῦμε τήν Θεία Κοινωνία δικαίωμα τοῦ Χριστιανοῦ. Κι ὅμως, δέν εἶναι! Ἡ Θεία Κοινωνία δέν εἶναι δικαίωμα, ἀλλά εὐθύνη τοῦ κάθε Χριστιανοῦ. «Δοκμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καί οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καί ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω» (Α' Κορ. 11, 28). Εἶναι γεγονός ὅτι ἰδίως ἀπό τόν δέκατο ὄγδοο αἰῶνα καί ἐξῆς ἔχουμε ἕναν πολλαπλασιασμό θεολογικῶν πονημάτων καί σχετικῶν κηρυγμάτων, μέ ἀντικείμενο τό ζήτημα τῆς συχνῆς Θείας Μεταλήψεως. Ὅμως, στίς ἡμέρες μας παραθεωροῦμε τό γεγονός ὅτι οἱ κορυφαῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὁ Ὅσιος Μακάριος Ἐπίσκοπος Κορίνθου ὁ Νοταρᾶς, ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός καί πολλοί ἄλλοι ἰδίως ἐκ τοῦ Κολλυβαδικοῦ Κινήματος, δέν κατέλειπαν μόνον συγγραφές ἢ δέν ἔκαναν κηρύγματα μόνον περὶ τῆς συχνῆς Θείας Μεταλήψεως, ἀλλά κατέλειπαν συγγράμματα μέ τίτλους ὅπως «Πηδάλιον» ἢ «Ἐξομολογητᾶριον», ὅπου σαφῶς γίνεται λόγος γιά κανονικά ἐπιτίμια καί ἐφιστᾶται ἡ προσοχή Πνευματικῶν καί Ἐξομολογουμένων στήν τήρηση τῶν προϋποθέσεων μετοχῆς τοῦ Σώματος καί Αἵματος τοῦ Χριστοῦ μας. Στήν ἐποχή μας, ἐποχή ἐκπτώσεων, προχωρήσαμε στό ὄνομα τῆς οἰκονομίας σέ πολ-



λαπλές πνευματικές έκπτώσεις, πού ὁ Κύριος θά κρίνει κατά πόσο σημασιοδοτοῦν πτώσεις. Πάντως παρατηρεῖται μιά φοβερή ἐξοικείωση μέ τήν Θεία Κοινωνία, ἐκπίπτει σέ συνήθεια καί δέν τηρεῖται ὁ σεβασμός τῶν Πατέρων μας στό φρικτό Μυστήριο. Ἐπιτρέψτε μου μόνο νά θυμίσω ὅτι στόν Ἐσπερινό τῆς Ἀναστάσεως, τό πρωί τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἡ Ἐκκλησία μας παραθέτει ὡς ἀνάγνωσμα τήν ἱστορία τῶν Ἁγίων Τριῶν Παίδων ἐν τῇ καμίνῳ. Γιατί αὐτό τό ἀνάγνωσμα σπίν πορεία πρὸς τήν μεγαλύτερη γιορτή τῆς Χριστιανοσύνης; Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἔχει προηγηθεῖ μιά ἔντονα πνευματική περίοδος μέ συχνότερη πρόσκληση καί μετοχή στό Ποτήριο τῆς Ζωῆς ἀπ' ὅ,τι σέ ἄλλες περιόδους. Προβάλλει λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία τήν περίπτωση τῶν Ἁγίων Τριῶν Παίδων, ὥστε νά καταδείξει πὼς ἡ Θεία Κοινωνία εἶναι φλόγα πού ἄλλους μέν διασώζει, ἄλλους δέ κατακαίει. Γι' αὐτό καί ὅταν μεταλαμβάνει ὁ Πιστός, ὁ Ἱερεὺς τοῦ εὐχεται «εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον» γιὰ νά ὑπάρξει ἡ ἀντιδιαστολή πρὸς τήν μετάληψη «εἰς κρίμα καί κατάκριμα» γιὰ τὴν ὁποῖαν προειδοποιοῦν ὅλα τὰ σχετικά πατερικά κείμενα.

Ὅπως ἡ σχέση ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν τοῦ 21ου αἰῶνος μέ τόν Χριστό, ὄχι μόνον σέ προσευχητικό ἐπίπεδο, ἀλλὰ καί σέ μυστηριακό, δοκιμάζεται ἐξ αἰτίας τῆς δικῆς μας ἀμέλειας, ἔτσι καί ἡ προοπτική τῆς αἰωνιότητος ὑποσκάπτεται. Στὶς ἡμέρες μας τὴν Ὁρθόδοξη Ἐσχατολογία ἔχει ἀντικαταστήσει μιά ἀκατάσχετη καί ἀνούσια ἐξακосоεξηκονταεξολογία. Ἡ γλυκεῖα ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ἀποκαταστάσεώς μας σπίν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ἔχει παραμερισθεῖ, γιὰ νά κυριαρχήσει στὰ γραφόμενα, στὰ λεγόμενα καί προβαλλόμενα ὁ φόβος τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Ἄντιχρίστου. Ἡ ὑπονομευτική, ἀποσπασματική παρουσίαση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐσχατολογίας, ἔχει καταντήσει νά ἀφορᾷ τὰ ἐνθета τῶν ἐφημερίδων, συνήθως ὄχι τῶν πλέον σοβαρῶν, ἐνῶ ἡ λαϊκίστικη καί ἐκτός Ὁρθόδοξου ἐρμηνείας προβολή προφητειῶν, προρρησεων καί παραβολῶν ἔχει δώσει ἔδαφος σέ ἕναν ἰδιότυπο μεταμοντέρνο συγκρητισμό πού ἀνακατεῖ στοιχεῖα προφητισμοῦ ἀπὸ διάφορες παραδόσεις, ἰσοπεδώνοντας τὴν ἀλήθεια τοῦ Θείου Λόγου καί καταργώντας τὴν παρηγορητικὴ διάσταση τῶν προφητειῶν, μᾶς πού τό νόημά τους ἔγκειται σπίν καλλιέργεια τῆς πεποιθήσεως πὼς θά γίνουν μὲν πολλά καί τρομερά, ἀλλὰ στό τέλος ὅ,τι καί νά γίνει ὁ Χριστός καί οἱ σὺν Αὐτῷ θά νικίσουν, θά συμβασιλεύσουν εἰς τόν αἰῶνα καί θά συνδιαγωνίσουν.

Πατέρες, ἡ Χριστιανική μας Πίστη, ὁ ἀτίμπος θησαυρὸς πού μᾶς παραδόθηκε ὡς εὐθύνη γιὰ νά τὴν διαχειρισθοῦμε, δέν μπορεῖ νά καταστρεῖ παίγνιο τῶν δικῶν μας διαθέσεων, ἢ καιρικῶν σκοπιμοτήτων καί συγκυριῶν. «Μεγάλα ἐχειρίζεσθε πράγματα (...) διὸ καί μείζονος δεῖσθε σπουδῆς», θά μᾶς τονίσει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, γιὰ νά συνεχίσει «(...) Οὐ τὸ κακῶς ἀκούειν χρὴ δεδοικέναι, ἀλλὰ τὸ

συνυποκρινομένους φαίνεσθαι· τότε γὰρ μωρανθήσεσθε καὶ καταπατηθήσεσθε. (...) Ἄν φοβηθέντες τὴν κακηγορίαν προδῶτε τὴν προσήκουσαν ὑμῖν σφοδρότητα, πολλῶν χαλεπώτερα πείσεσθε καὶ κακῶς ἀκούοντες καὶ καταφρονούμενοι παρὰ πάντων». Ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου ἐξασφαλίσθηκε ἐν Χριστῷ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Χριστό, ἀλλὰ τὴν ὑπαρξὴ αὐτῆς τῆς δυνατότητος τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου ἕως ἐσχάτων τῶν χρόνων, τὴν ἔχει ἀναθέσει ὁ Χριστός ὡς εὐθύνη στὴν Ἐκκλησία Του. Θὰ πρὶ πάλι ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «Τῷ γὰρ εἶπεν Ἰμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς ἔδειξεν (...) ἄπασαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν κατασαπείσαν ὑπὸ τῶν ἁμαρτημάτων (...) καὶ τὸ μὲν ἀπαλλαγῆναι τῆς σπιτεδόνης τῶν ἁμαρτημάτων, τοῦ Χριστοῦ κατορθῶμα γέγονε· τὸ δ' αὖ πάλιν μικέτι ἐπ' ἐκείνων ἐπανελθεῖν, τῆς τούτων σπουδῆς καὶ ταλαιπωρίας (δηλαδὴ τῶν Μαθητῶν) ἔργον ἦν».

Τὸ ζητούμενο, λοιπόν, εἶναι ἡ ἀνταπόκρισή μας στὸν τίτλον τοῦ Χριστιανοῦ κατὰ τρόπον πού νά τὸν τιμᾶμε καὶ ὄχι νά τὸν ὑπονομεύουμε. Ἡ ἀξία τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἀσύλληπτα μεγάλη γιὰ νά τὴν ὑπονομεύει ἡ ἀπαξία τῶν πτώσεων τῶν Χριστιανῶν<sup>11</sup>. Καλούμαστε λοιπόν, νά ζήσουμε συνειδητὴ πνευματικὴ ζωὴ. Νά ζήσουμε ὡς ἀλάτι ἐπὶ τῆς γῆς στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Παρατηρεῖ σχετικά ὁ Καθηγητὴς Παναγιώτης Τρεμπέλας: «Τί εἶναι ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἁλατος ἐν τῇ φυσικῇ ζωῇ; Ἀπάντησις· βαθεῖά τις καὶ μυστικὴ δύναμις τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐπενεργοῦσα εἰς τὴν συνειδησιν, εἰς τὴν διάνοιαν, εἰς τὰς διαθέσεις καὶ προθέσεις, εἰς τὰ αἰσθήματα, εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐμποτιζοῦσα καὶ ἀνακαινίζουσα ταῦτα καὶ διατηροῦσα αὐτὰ εἰς κατάστασιν ἐσωτερικῆς ζωῆς καὶ καθαρότητος, ὥστε καὶ διὰ τοὺς ὁμοίους του, μετὰ τῶν ὁποίων ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν ἢ οἰανδήποτε σχέσιν νά καθίσταται ὁ ἀνθρώπος οὗτος φορεὺς καὶ ἀγωγὸς ἀρετῆς, ἀληθείας, ἀγιότητος. Τὸ ἅλας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, ἡ ἐμποτιζοῦσα πάσας τὰς σκέψεις του καὶ ὄλον τὸ ἐσωτερικόν του διὰ τῆς χάριτός του. Διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀγίας αὐτῆς ιδιότητος εἴμεθα πάντες ὑπεύθινοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς νά καλλιεργήσωμεν ταύτην. Δύναται αὕτη εὐκόλως νά μειωθῇ, ὅπως δύναται καὶ συνεχῶς νά ἐπαυξάνηται. Μικρὰ τις ἁμαρτία, μικρὰ τις ἀφροντισία καὶ ἀπροσεξία, μικρὰ τις κοσμικὴ ἐπαφή, ἐλαχίστη τις δυσαρέσκεια τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον λυποῦμεν διὰ τῶν ἐφαμάρτων κινήματων τῆς ψυχῆς μας, εἶναι ἱκανὰ νά μειώσουν, νά ἐξασθενήσουν, νά ἐκμηδενίσουν ὀλοτελῶς τὴν ιδιότητα ταύτην. Ἀλλὰ καὶ θερμὴ τις προσευχὴ, πρᾶξις τις θεάρεστος, συντριβὴ καὶ ταπεινώσις

<sup>11</sup> Βλ. σχετικά Νικολάου Μπερνιαέφ, *Γιὰ τὴν Ἀξία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἀπαξία τῶν Χριστιανῶν*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 2011<sup>2</sup>.

ήμῶν δύνανται ἀμέσως νὰ ἀναζωπυρώσουν αὐτὴν καὶ νὰ προσδώσουν νέαν δύναμιν εἰς ταύτην»<sup>12</sup>.

Μιά ἐπισήμανση μόνον. Ἡ προσήλωσή μας στὰ ἀνωτέρω δὲν συνεπάγεται μονολιθικότητα ἢ ἀδυναμία συνετῶν καὶ διακριτικῶν ἐλιγμῶν. Λόγο περὶ ἄλλοτος κάνει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γιὰ νὰ δώσει τὸν τρόπο ἀναστροφῆς τῶν Χριστιανῶν στὴν σχέση τους με τοὺς ἄλλους. «Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένους, εἰδέναι πῶς δεῖ ἡμᾶς ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι» (Κολ. 4, 6). Διπλαδί, ὁ λόγος σας ἄς εἶναι πάντοτε γεμάτος Θεία Χάρις, ἠρτυμένος μετὸ ἅλατι τῆς φρονήσεως, ὥστε νὰ εἶναι μὲν εὐχάριστος, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀκυρωτικός τοῦ μηνύματος τῆς σωτηρίας. Πρέπει νὰ ξέρετε πῶς νὰ ἀποκρίνεσθε στὸν καθένα. Πολλοὶ ἀπολησμονοῦμε τὸ πρόσφθεγμα «ἐν Χάριτι» προσπερνώντας γιὰ νὰ καταλήξουμε στὸ συμφέρον «ἅλατι ἠρτυμένους». Οἱ ἔρμηνευτὲς ὅμως, ὡς θεματοφύλακες τῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ἐκκλησίας, ἐπισημαίνουν τὸ τί ἀκριβῶς θέλει νὰ πεῖ ὁ Παῦλος. «Ἄλλως γὰρ τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἄλλως τοῖς Ἑλλήσιν· ἄλλως τοῖς τελείοις καὶ ἄλλως τοῖς ἀτελέσιν, ἄλλως τοῖς ἀσθενέσι καὶ ἄλλως τοῖς ὑγιαίνουσι προσφέρειν τὴν διδασκαλίαν προσήκει», θὰ τονίσει ὁ Ἅγιος Οἰκουμένιος, Ἐπίσκοπος Τρίκκης. Καὶ αὐτὸ πού ἔγραψε ὁ Παῦλος στοὺς Κολασσαεῖς, τὸ ἔγραψε ἀφοῦ πρῶτα ὁ ἴδιος σέ ἐπίπεδο παραδείγματος τὸ ὀριοθέτησε, ἰδίως μετὸν μνημειώδη λόγο του στὸν Ἄρειο Πάγο ὅπου δὲν ὑφίσταται ἴχνος ἀπορρίψεως ἢ ἐπιτιμῆσεως τοῦ συγκρητιστικὰ εἰδωλολατρικοῦ ἢ ἀγνωστικιστικοῦ ἀκροατηρίου του, ἀλλὰ μιά προσπάθεια νὰ κεντρίσει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ νὰ ἐλκύσει εἰς Χριστόν, οἰκοδομώντας ἐπάνω στίς πολιτισμικὲς προδιαγραφές του.

Γιὰ νὰ ἐπανέλθουμε στὸ παράδειγμα τοῦ κεριοῦ μετὸ ὁποῖο ξεκινήσαμε, πρέπει νὰ τονίσουμε τὸ γεγονός πῶς ἀφοῦ τὸ ἀνάψουμε πρέπει νὰ προσέξουμε πῶς θὰ τὸ τοποθετήσουμε στὸ μανουάλι. Μόνον ἂν τὸ τοποθετήσουμε στέρεα καὶ κάθετα τὸ κερὶ ἀναλίσκεται ὅλο, χωρὶς ἀπώλειες, καὶ δίνει φῶς, σύμβολο τοῦ ὅτι ὁ στέρεα τοποθετημένος στὴν Πίστη Χριστιανὸς ἀναλίσκεται καὶ καταναλῶνει τὴν ζωὴ του γινόμενος ὅλος φῶς πρὸς δόξαν Χριστοῦ. Ἄν ὅμως τὸ κερὶ τοποθετηθῆι στραβά, τότε μπορεῖ μὲν νὰ φωτίζει, συνάμα ὅμως, στάζει, λερώνει, χάνει τὴν ὕλη του γρήγορα καὶ μάταια, σύμβολο τοῦ ὅτι ἡ παραμικρὰ κάμψη στὴν πνευματικὴ ζωὴ συνεπιφέρει συνέπειες καὶ δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Ἄν δέ ἡ κάμψη εἶναι πολὺ μεγάλη, τότε τὸ ἴδιο τὸ κερὶ

<sup>12</sup> Π.Ν. Τρεμπέλα, *Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον*, ἐκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ ΣΩΤΗΡ», Ἀθῆναι 1983, σ. 441.

σβίνει από μόνο του, καθώς η ύλη του ρευστοποιείται και καταλύει τήν φλόγα, σύμβολο του ότι ο ίδιος ο έαυτός μας είναι ο δυνάμενος να άρνηθει τήν Χάρη και τόν Φωτισμό του Άγίου Πνεύματος και να στραφεί όπισθεν θεών άλλωτριών. Η παχυλότητα τής σαρκικότητός μας είναι ο μεγαλύτερος έχθρός που μπορεί να καταλύσει τήν δρόσο του Πνεύματος.

Έπειδή παρήλθε η ώρα και πολύ σās κούρασα, κάπου έδω κανονικά, θά έπρεπε να σās ευχαριστήσω που μέ άνεχθήκατε τόσν ώρα και να ευχηθώ σε όλους καλή διακονία. Άλλοίμονο όμως, αν άφου θίξαμε τόσα ζητήματα, άποχωρήσουμε έλαφρᾶ τή καρδιά σκεπτόμενοι ο καθένας τά δικά του. Στο κάτω κάτω κι έγώ δέν ήλθα για να δώσω κάποια διάλεξη, άκόμη και πανεπιστημιακού έπιπέδου, αλλά είμαι έδω για να συμπνευματιστώ με άδελφούς Κληρικούς, μαχόμενους στίς Ένορίες τους να βαστάσουν τό Μυστήριο τής Πίστεως. Σκοπός μας δέν είναι να έννημερωθούμε άπλῶς, αλλά να λάβουμε άποφάσεις άγιες και ίερές ή να ένισχυθούμε στίς ήδη ειλημμένες άποφάσεις μας.

Στό πρώτο Βιβλίο τής Άγίας Γραφής, στήν Γένεση, καταγράφεται ένα περιστατικό από τήν ζωή του Ίακώβ, τό όποιο είναι γνωστό ως η πάλη του Ίακώβ με τόν Θεό (Γεν. 32, 22-32). Κατά τήν διάρκεια τής νύκτας πριν τήν συνάντησή του με τόν άδελφό του Ησαΰ, ο Ίακώβ άποσύρεται μόνος για να προσευχηθεί. Αντί δε για προσευχή βρέθηκε να παλεύει με μιάν ύπερφυή όντότητα, τήν όποία οι έρμηνευτές δέχονται ως τόν Μονογενή Υίο και Λόγο του Θεού<sup>13</sup>. Τό μοναδικό στήν πάλη αυτή, είναι ότι ο Θεός δέν νικᾶ τόν άνθρωπο. Άν και προφανώς μπορεί, δέν νικᾶ σεβόμενος τήν ανθρώπινη έλευθερία. Δίνεται όμως δι' αυτού η προοπτική τής ανθρώπινης ζωής. Υπάρχει ως μιᾶ άέναη πάλη μεταξύ του Θεού που μᾶς διεκδικεί και του ίδιου θελήματος που αντιπαλαίει και μᾶς ύπαγορεύει άλλα, έκφυλίζοντας τήν Θεία Κλίση μας στήν άγιότητα. Παρακαλώ τόν Άγιο Θεό να μέ νικήσει. Προσεύχομαι να νικηθώ. Τό ίδιο εύχομαι σε όλους σας. Άμίν!

---

<sup>13</sup> Βλ. Άρχμ. Τερεμίου Φούντα, *Έρμηνεία Παλαιᾶς Διαθήκης, Γένεσις, Κείμενο - Μετάφραση - Ανάλυση - Σχόλια*, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 2004, σ. 196.